

4/2026,
iyul-
avgust
(№ 00084)

TURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ETNOGRAFIK TURIZMDAN FOYDALANISH STRATEGIYALARINING AHAMIYATI

Axmedov Ikrom Akramovich

TAFU Iqtisodiyot fakulteti dekani, i.f.d., prof.

ORCID:0009-0006-1866-4456

E-mail: i.axmedov@utase.uz

Annotatsiya

Ushbu ilmiy maqola Respublikamizda turizm samaradorligini oshirishda etnografik turizmdan foydalanish strategiyasini ishlab chiqishga yo'naltirilgan. Maqolada etnoturizmning iqtisodiy samaradorligi, uning mavsumiylik muammosiga ta'siri va qishloq aholisi daromadlarini diversifikatsiyalashdagi roli o'rganilgan. Tadqiqotda etnoturizmning qiymat zanjiri, ikkilamchi daromad keltiruvchi faoliyat turlari (hunarmandchilik, transport xizmatlari) va mahalliy jamoalarning jalb qilinishi masalalari keng tahlil qilingan. Respublikaning etnografik salohiyati, jumladan, Farg'ona vodiysi, Toshkentdagi "Navruz" etnoparki va Tuproqqal'a yodgorligi misolida amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan. O'rganishlar etnoturizmnı rivojlantirish mamlakat turizm salohiyatini oshirish, aholi bandligini ta'minlash va madaniy merosni saqlashda muhim vosita ekanligini asoslaydi.

Kalit so'zlar: etnoturizm, etnografik turizm, turizm strategiyasi, qiymat zanjiri, etnopark, madaniy meros, turizm samaradorligi.

Аннотация

Данная научная статья направлена на разработку стратегии использования этнографического туризма для повышения эффективности туризма в нашей республике. В статье рассматривается экономическая эффективность этнотуризма, его влияние на проблему сезонности и его роль в диверсификации доходов сельского населения. В исследовании широко проанализированы вопросы цепочки создания стоимости этнотуризма, виды деятельности, приносящие вторичный доход (ремесленничество, транспортные услуги) и вовлечение местных сообществ. Практические рекомендации разработаны на примере этнографического потенциала республики, в том числе Ферганской долины, этнопарка «Навруз» в Ташкенте и городище Топрак-кала. Исследования обосновывают, что развитие этнотуризма является важным инструментом повышения туристического потенциала страны, обеспечения занятости населения и сохранения культурного наследия.

Ключевые слова: этнотуризм, этнографический туризм, стратегия туризма, цепочка создания стоимости, этнопарк, культурное наследие, эффективность туризма.

Abstract

This scientific article is aimed at developing a strategy for using ethnographic tourism to increase the efficiency of tourism in our republic. The article examines the economic efficiency of ethno-tourism, its impact on the problem of seasonality, and its role in diversifying the incomes of rural residents. The study extensively analyzes the value chain of ethno-tourism, types of activities that generate secondary income (craftsmanship, transport services), and the involvement of local

<http://iqtisodiyot.tsue.uz/journal>

communities. Practical recommendations have been developed on the example of the ethnographic potential of the republic, including the Fergana Valley, the «Navruz» ethnopark in Tashkent, and the Tuprakkala monument. The study substantiates that the development of ethno-tourism is an important tool for increasing the country's tourism potential, ensuring public employment, and preserving cultural heritage.

Keywords: ethnotourism, ethnographic tourism, tourism strategy, value chain, ethnopark, cultural heritage, tourism efficiency.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasida keyingi besh yilda xorijiy turistlar sonini 2 karra – 11 million nafardan 20 million nafarga oshirish, turizm xizmatlari hajmini esa 20 milliard dollarga yetkazish bo‘yicha katta marra olyapmiz. Shu maqsadda turizm infratuzilmasini rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratyapmiz. Samarqandda Bibixonim, Registon majmualari, Amir Temur maqbarasi, Ulug‘bek rasadxonasi, Shohi Zinda va Afrosiyob muzeyini bir-biri bilan bog‘laydigan zamonaviy yo‘lak va ko‘priklar barpo etiladi.

Shahrisabzda “G‘elon” yirik turistik majmuasining birinchi bosqichi ishga tushiriladi. Pop tumanida “Arashan” tog‘- dam olish turistik zonasi tashkil etiladi. Xivadagi Ichano‘l’ani immersiv, ya‘ni, “jonli” va “aqlli” muzey-shaharga aylantiramiz. Xorazm va Qoraqalpog‘istondagi arxeologik yodgorliklar bo‘ylab yirik turizm halqasi tashkil etiladi.

Shuningdek, yangi yilda tadbirkorlar tomonidan 4 milliard dollarlik 3,5 mingdan ziyod yangi servis obyektlari ishga tushiriladi. Turizm maskanlarini tashkil qilish uchun kelgusi uch yilda 5 ming gektar yer auksionga chiqariladi.

Bundan tashqari, 2026-yildan “O‘zbekiston merosi mehmonxonalari” dasturini boshlaymiz. Madaniy meros obyektlarida xususiy sheriklik asosida “butik mehmonxona” tashkil qilish uchun nufuzli mehmonxona tarmoqlari olib kelinadi. Dastur ishtirokchilariga yer, mulk, foyda soliqlari va bojxona to‘lovi bo‘yicha imtiyoz beriladi.

Mana shu ishlar hisobiga 2026-yilda xizmatlar bozorini 100 milliard dollardan oshiramiz deb ta’kidlab o‘tgandi [1].

Hozirgi davrda globallashuv jarayonlari va iqtisodiy integratsiya turizm sohasini milliy iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi ekanligini namoyon etmoqda. Rivojlangan mamlakatlar uchun turizm neft va neft mahsulotlarini sotishdan tushgan daromaddan ham yuqori daromad keltiradigan soha bo‘lib qoldi [2]. O‘zbekiston Respublikasi ham boy tarixiy-madaniy merosga va noyob etnografik resurslarga ega bo‘lib, bu uni etnoturizmni rivojlantirish uchun qulay mamlakat ekanligi ko‘rsatmoqda [2,3]. 2024-yilda Respublikaga 8,2 million xorijiy sayyoh tashrif buyurgani, bu 2023-yilga nisbatan 24,2 foizga ko‘p, turizm sohasining o‘sish sur‘atini belgilaydi [4,14].

Etnografik turizm — bu sayyohlarning turli xalqlarning asl hayot tarzi, urf-odatlarini, ijodi, marosimlari va madaniyatiga bo‘lgan qiziqishi asosida shakllangan dam olish shakli hisoblanadi [3]. Etnografik turizm nafaqat madaniy merosni saqlash va tiklashga, balki mahalliy aholining bandleligini ta’minlash va daromadlarini oshirishga bevosita yordam qiladi [5]. Shu bilan birga, etnoturizmni samarali rivojlantirish uchun mavsumiylik muammosi, infratuzilmaning yetishmovchiligi va xizmat ko‘rsatish sifati kabi muammolarni hal etish zarur hisoblanadi [2,7].

Ushbu tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda turizm samaradorligini oshirishda etnografik turizmdan foydalanish strategiyasini ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqotning

vazifalari bo'lib etnoturizmning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish, uning qiymat zanjirini aniqlash, mavjud etnografik resurslarni baholash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Etnoturizm va uning ahamiyatini o'rganishga xorijiy va mahalliy olimlar tomonidan keng e'tibor qaratilgan. Xususan, Rossiyalik olim O.Yu. Nelzina etnografik muzeylar va etnik qishloqlar loyihalarini amalga oshirishda xizmat ko'rsatish sifatining pastligi va infratuzilmaning yetishmovchiligi kabi muammolarni o'rgangan [8]. Yana bir Rossiyalik tadqiqotchi Ch.B. Sunduyev etnoturizmni madaniy-bilish turizmining yo'nalishi sifatida tavsiflaydi va uni rivojlantirishda strategik ustuvorliklarni hisobga olish zarurligini ko'rsatib o'tadi [9]. Belarusiyalik olim O.Yu. Falileeva esa etnografik parklar va qishloqlarni mintaqaviy turizmni rivojlantirishning strategik resursi sifatida tadqiq etadi [10].

O'zbekistonlik olimlardan X.F. Ochilova Toshkentda etnoparklarni tashkil etish bo'yicha ilmiy ishlar olib borgan va ularning istiqbollarni o'rgangan [5,6]. I.A. Axmedov va D.Z. Hakimov esa etnografik turizmning nazariy asoslarini o'rganib, Tuproqqal'a yodgorligida etnografik turizm kompleksini tashkil etishni asoslaganlar [3]. A. Omonov Farg'ona vodiysi etnografiyasi turizmni rivojlantirishning muhim yo'nalishi ekanligini ko'rsatib o'tganlar [5]. N.G. Agzamova esa etnografik turlarni tashkil etish bosqichlarini batafsil bayon etgan [11].

Adabiyotlarni o'rganish shuni ko'rsatadiki, Respublikada etnoturizmning iqtisodiy samaradorligi, uning qiymat zanjiri va strategik rejalashtirish masalalari yetarlicha o'rganilmagan. Shu nuqtayi nazardan ushbu tadqiqot ushbu bo'shliqni to'ldirishga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida bir qator metodlardan keng foydalanildi. Ilmiy adabiyotlar, davlat hujjatlari va statistik ma'lumotlarni tahlil qilish asosida mavjud holat o'rganildi. Turizmning ushbu turining iqtisodiy samaradorligini baholash uchun statistik ma'lumotlar va iqtisodiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. Shuningdek, xorijiy va mahalliy tajribani qiyosiy tahlil qilish orqali ilg'or usullar aniqlandi. Mavjud etnografik resurslar va ulardan foydalanish darajasini baholash uchun dala tadqiqotlari va ekspert baholash usullari qo'llanildi. Tadqiqot natijalarini vizuallashtirish uchun jadvallar va sxemalardan foydalanildi. Tadqiqotning asosiy obyektlari sifatida Farg'ona vodiysi, Toshkentdagi "Navruz" etnoparki va Qoraqalpog'istondagi Tuproqqal'a yodgorligi tanlab olindi.

NATIJALAR VA TAHLIL

Etno-turizm sohasidagi daromad qiymat zanjiridagi mamlakatlarining ko'pchiligida turizm mavsumiy bo'lib, daromadning o'zgarishi bilan biznesda eng yuqori cho'qqilarga va pastlikka olib keladi. Qiymat zanjiridagi ba'zi bozor ishtirokchilari mavsum bo'lmagan paytda ularga yordam beradigan boshqa daromad manbalariga ega bo'lishi mumkin. Turoperatorlar turli xil mavzudagi mahsulotlarni taklif qilishlari mumkin. Nomavsumiylik ularning barcha mahsulotlariga ta'sir qilsa-da, daromad keyingi eng yuqori mavsumga qadar o'z bizneslarini saqlab qolishlari uchun yetarli bo'ladi. Turoperatorlar foyda olsada, xodimlarning sohaning muammolariga uchraydi. Uning daromad keltiruvchi xususiyati, shuningdek, ba'zi gidlarning faqat etno-turizm sohasida ishlashiga to'sqinlik qiladi. Bunda subyektlarning ko'pchiligi, ayniqsa mahalliy qishloq aholisi, xavfni minimallashtirish uchun boshqa daromad yoki yashash manbasini saqlab qolishadi.

Etnoturizmning eng katta afzalliklaridan biri uning daromad keltirish qobiliyatidir. E'tiborlisi, bu daromadning katta qismi qimmatli xorijiy valyutadir. Subyektlar bevosita etnoturizm orqali oladigan daromadlaridan tashqari, tashkil etilgan turlar ko'pincha jamoat loyihalari uchun xayriyalarni jalb qiladi. Etnoturizm tarmog'i kichik turizm mintaqalarning rivojlanishiga yordam beradi. Kichikroq miqyosdagi haqiqiy etno-turizm uchun mahsulot allaqachon mavjud bo'lgan haqiqiy ishlaydigan mahalliy uy yoki qishloqda mahalliy madaniyatni namoyish qilishni o'z ichiga oladi. Shu sababli, qiymat zanjiridagi asosiy yetkazib berish bo'g'ini uchun ko'nikmalar o'ziga xosdir va investitsiya talablari minimaldir. Bu xususiyat kichik tadbirkorlarga kirish imkonini beradi. Etno-turizm loyihalari mahalliy jamiyatga asoslangan komponentga ega va shuning uchun kengroq foyda keltirishi mumkin. Mahalliy aholi tomonidan va ular uchun olinadigan daromadlarni boshqarish jamoat organlarini yaratishni talab qiladi, ular butun jamoaning xohish-istaklarini ifodalashi kerak. Etno-turizm mahsulotini rivojlantirish va jamiyat foydalarini boshqarish jamiyatning birdamligini rivojlantirishi mumkin bo'lgan markazlardir. Etno-turizm qiymat zanjiridagi ko'pgina bo'g'inlar an'anaviy iqtisodiy faoliyat bo'lib, bularga marketing, sotish va ishlab chiqarish kiradi. Biroq, mahsulotni yetkazib berish maishiy va madaniy xususiyatlarni ko'rsatish va tushuntirishni o'z ichiga oladi va bu sohaning tez sur'atlar bilan o'sishi kuzatilmoqda. Etnoturizm tarmog'i hunarmandchilik, raqs, musiqa va teatr kabi ikkilamchi daromad keltiruvchi faoliyat turlarini rivojlantirish uchun zamin yaratadi. Shuningdek, sohaga xizmat ko'rsatuvchi tarmoqlarda ish o'rinlari yaratiladi. Madaniy turizm obyektlari, masalan, kino va reklama to'plamlari, shuningdek, korporativ seminarlar va jamoani shakllantirish mashqlari uchun maxsus markazlar uchun ishlatilgan. Etnoturizm tarmog'i ko'plab ikkilamchi soha tarmoqlarini qo'llab-quvvatlaydi. Madaniy sayohatlarda qatnashadigan sayyohlar ichimliklar, gazaklar va ba'zan ovqatlar ko'rinishidagi xizmat va mahsulotlarni talab qiladi. Chakana sotuvchilar, ichimliklar ulgurji distribyutorlari va umumiy ovqatlanish kompaniyalari ushbu xizmatlarni taqdim etadilar.

Etno-turlar o'tkaziladigan joylar hunarmandchilik uchun juda daromadli savdo nuqtalari hisoblanadi. Hunarmandchilik madaniy va etnik mahsulot sifatida qabul qilinganligi va xaridorlar noyob esdalik sovg'alarini qidirayotgan bozor bo'lganligi sababli, hunarmandchilik tarmog'i etno-turizm bilan bog'lanishdan katta foyda ko'radigan ikkilamchi sohadir. Ushbu masala bilan bog'liq bo'lgan bandda kichik va yirik tadbirkorlar an'anaviy hunarmandchilikni rivojlantirish, himoya qilishning nisbatan sodda va arzon usuli bo'lgan soha namunalarini himoya qilishni qo'llash orqali bozorni qanday oshirishi mumkinligi haqida qisqacha ma'lumot berilgan. Deyarli barcha etno-turizm tashrif buyuruvchilarni ekskursiyaning o'ziga individual yetkazishni talab qiladi va bu avtotransport vositalarini ham o'z ichiga oladi. Avto soha etnoturizm bog'liq bo'lgan muhim ikkilamchi tarmoqdir. Taksi sohasi ko'pincha muhim ikkinchi darajali hisoblanadi. Etnoturizm jamoat turizmi uchun juda mos bo'lgan tarmoq bo'lib, ko'plab mahalliy jamoalar muhim turistik diqqatga sazovor joylarga yaqin joylashgan va o'zlarining etnik merosi ko'rinishidagi resursga ega;

bu yerda jamiyat ega bo'lmasligi mumkin bo'lgan etnografik resurslar va ko'nikmalarni ta'minlay oladigan subyektlar bilan "aqli hamkorlik" uchun salohiyat mavjud; etnoturizm nisbatan sodda o'rganiladigan ko'nikmalarni va nisbatan sodda mavjud bo'lgan resurslarni talab qiladi;

etno-turizm xizmatlarini ko'rsatuvchi tashkilotlar ko'pincha kichik hajmdagi oilaviy bizneslar tashkil qiladi. Shuning uchun obyektlar va infratuzilma sodda va arzonroq ommaviy

turizmga asoslanadi. Bu xususiyatlar etnoturizmni moliyaviy resurslari cheklangan tadbirkorlar uchun ideal korxonaga aylantiradi; va bunday korxonalarga mahalliy egalik qilish mahalliy iqtisodiyotga turtki beradi. Kichik va o'rta miqyosdagi etno-turizm mahsulotlari odatda mahalliy darajada bron qilinadi va to'lanadi, bu ko'pincha turistik mahsulotlarni tavsiflovchi mahalliy hududlarga kapital oqimini kamaytiradi.

Turli xalqlarning o'zaro qiziqishi natijasida shakllangan ushbu turdagi dam olish shakli — etnografik turizm — sayyohlar orasida xalqlarning asl hayot tarzi, xalq urf-odatlar, ijodiyoti, marosimlari va madaniyatiga bo'lgan qiziqishning ortib borishi natijasida hosil bo'ladi. Mamlakatning etnografik resurslari orqali o'z ifodasini topadi. Bunday qiziqish, avvalo, insonlarda o'z etnik ildizlarini topish va o'rganishga bo'lgan intilish bilan izohlanadi. Tarix va madaniy merosni anglash orqali va o'z xalqining tarixiy madaniy an'alariga daxldorlik tuyg'usini boshdan kechiradi. Boshqa xalqlar madaniyati va etnik xususiyatlari bilan tanishish insonda dunyoni yaxlit va ko'p qirrali tarzda qabul qilish, har bir xalqning o'ziga xosligini anglashga yordam beradi. Etnografik turizm turli xalq vakillari o'rtasida yaqindan aloqa o'rnatish, o'ziga xos madaniyatni jahon madaniy merosiga kiritish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Etnografik resurslarning xilma-xilligi va etnik ildizlarni izlash ehtiyoji natijasida etnografik muzeylar vujudga kelgan. XIX asrning birinchi yarmida etnografiyaning mustaqil ilmiy soha sifatida shakllanishi ushbu yo'nalishdagi ilmiy qiziqishlarning ortishiga olib kelgan. 1867-yilgi Etnografik ko'rgazma, 1879-yildagi Antropologik ko'rgazma kabi yirik tadbirlar XIX asrda etnografik muzeylarning shakllanishiga katta hissa qo'shgan. Ko'plab universitetlarda etnografik kabinet va muzeylar tashkil etilgan, ilmiy jamiyatlar muzeylarida, statistik qo'mitalar muzeylarida, mahalliy tarix muzeylarida etnografik bo'limlar faoliyat yuritgan.

Rossiya hududida yashovchi xalqlarning etnografik to'plamlari 1902-yilda tashkil etilgan va taniqli etnograf D.A. Klements rahbarligida ishlagan Rossiya muzeyining etnografik bo'limiga asos bo'lgan. Hozirgi kunda ushbu bo'lim mamlakatning yetakchi etnografik muzeyi hisoblanadi. Sankt-Peterburg shahrida joylashgan Pyotr I nomidagi Antropologiya va Etnografiya muzeyi (Rossiya Fanlar Akademiyasi tarkibida) ham o'z tarixini Petrovsk Kunstkamasidan boshlagan. XX asrda Rossiyaning barcha hududlarida boy etnografik kolleksiyalarga ega bo'lgan etnografik va mahalliy tarix muzeylari tashkil etilgan. Eng yiriklaridan biri Novosibirskdagi Sibir va Uzoq Sharq xalqlarining Tarix va Madaniyat muzeyidir.

Eng faol rivojlanayotgan etnografik muzeylar toifasiga tarixiy-etnografik va arxitektura-etnografik ochiq osmon ostidagi muzeylar kiradi. Ular etnografik kolleksiyalarni tabiiy va avtoxton muhitda saqlash va namoyish etishga qaratilgan. Vologda viloyatining Semenkovo qishlog'ida joylashgan Tarixiy-Etnografik muzey, Angara va Irkutsk mintaqalari xalqlarining Arxitektura va Etnografik muzeyi (“Taltsy”) bunga misol bo'la oladi. Shaharlarda etnografik merosga bo'lgan qiziqish ortib borgan sayin, xalq turmushi va madaniyatini aks ettiruvchi shahar etnografiyasi muzeylari vujudga keldi: Omskdagi Shahar Turmushi Muzeyi, Nizhniy Tagildagi Shahar Turmushi va Hunarmandchilik muzeyi, va boshqalar.

Shuningdek, Pskov viloyatining Izborsk tumanida joylashgan Setu muzeyi kabi xususiy etnografik muzeylar ham tashkil etilgan. Shimol va Sibirning uzoq hududlarida esa yangi shakldagi muzeylar — qishloq etno-muzeylari shakllangan bo'lib, ular mahalliy oz sonli xalqlarning moddiy va nomoddiy madaniyatini bevosita tabiiy muhitda saqlaydi, o'rganadi

va namoyish etadi. Eng mashhurlaridan biri — Xanti-Mansi avtonom okrugida joylashgan muzeylardir.

Etnoturizm O'zbekistonda turizmning istiqbolli yo'nalishlaridan biri bo'lib, u madaniy merosni saqlash va aholi bandligini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Quyidagi 1-jadvalda etnoturizmning qiymat zanjiri taqdim etilgan.

1-jadval.

Etnoturizmning qiymat zanjiri*

Bosqich	Tavsifi	Asosiy ishtirokchilar
Resurslar	Madaniy meros, an'analar, urf-odatlar, hunarmandchilik	Mahalliy aholi, jamoalar
Mahsulotni yaratish	Etnografik turlar, master-klasslar, festivallar, ekspozitsiyalar	Turoperatorlar, gidlar, hunarmandlar
Marketing va sotuv	Tur mahsulotlarini ilgari surish, bronlash	Turoperatorlar, marketing agentliklari
Yetkazib berish	Xizmat ko'rsatish, transport, joylashtirish, ovqatlanish	Mehmonxonalar, ovqatlanish korxonalari, transport kompaniyalari
Ikkilamchi faoliyat	Hunarmandchilik, suvenirlar, ko'ngilochar tadbirlar	Hunarmandlar, savdogarlar, madaniy tashkilotlar

**Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.*

Etnoturizmning eng katta afzalliklaridan biri uning daromad keltirish qobiliyati hisoblanadi. Bu daromadning katta qismi qimmatli xorijiy valyuta ekanligi yana muhim ahamiyat kasb etadi. Subyektlar bevosita etnoturizm orqali oladigan daromadlardan tashqari, tashkil etilgan turlar ko'pincha jamoat loyihalari uchun xayriyalarni jalb qiladi. Etnoturizmning yana bir muhim jihati shundaki, u mavsumiylik muammosini hal etishga yordam ko'rsatadi. Turizm mavsumi bo'lmagan paytda ham etnoturizm mahsulotlari (master-klasslar, festivallar, hunarmandchilik ko'rgazmalari) talabga ega bo'lib, bu turoperatorlar va mahalliy aholiga barqaror daromad manbaini keltirishi mumkin.

Etnoturizmning muhim xususiyatlaridan biri uning kichik tadbirkorlik uchun qulay ekanligidir. Etnoturizm mahsuloti uchun investitsiya talablari minimal bo'lib, asosiy ta'minot bo'g'inidagi ko'nikmalar o'ziga xosdir [3,7]. Bu xususiyat kichik tadbirkorlarga bozorga kirish imkonini yaratadi. Misol uchun, poytaxtdagi “Navro'z” etnoparki loyihasi ushbu yo'nalishning yorqin namunasi bo'la oladi. Quyidagi 2-jadvalda etnoparkning potentsial tashrif buyuruvchilari keltirilgan.

2-jadval.

“Navro'z” etnoparkining potentsial tashrif buyuruvchilari*

Potentsial tashrif buyuruvchilar	Tavsifi
11-16 yoshli bolalar, o'rta maktab o'quvchilari (5-9 sinflar)	Bu yoshdagi bolalar juda qiziquvchan va yangi ma'lumotlarni qabul qilishga psixologik jihatdan tayyor
O'rta yoshdagi guruh (30-50 yosh) turli xil jismoniy tayyorgarlik va kasbiy faoliyat sohalariga ega	Bu guruh psixologik jihatdan yangi bilimlarni o'zlashtirishga tayyor, sayohat qilish istagi va moddiy imkoniyatlari mavjud

**Manba: Ochilova, H.F. (2020). Organization of ethnoparks in Tashkent. Servis i turizm: aktual'nyye problemy, 14(2), 124-130, asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.*

Etnopark hududida sayyohlar uchun turli xil faoliyat turlari taklif etiladi. Quyidagi 3-jadvalda rejalashtirilgan tadbirlar keltirilgan.

3-jadval.

“Navro‘z” etnoparki hududida rejalashtirilgan tadbirlar*

Tadbirlar	Tavsifi
Master-klasslar	O‘zbek milliy oshxonasi taomlarini tayyorlash, kulolchilik, gilamdo‘zish kabi an‘anaviy hunarmandchilik bo‘yicha master-klasslar
Faol dam olish turlari	Ekin ekish, hosilni qayta ishlash va yig‘ishda ishtirok etish, otda yurish, Anxor bo‘yicha turli darajadagi suzish
Festivallar	Milliy oshxona festivallari, milliy bayramlar va hunarmandchilik kunlari
Ma‘naviy komponent	O‘zbek madaniyati xususiyatlari bo‘yicha seminarlar va leksiylar, tarixiy rasmlarni tomosha qilish

**Manba: Ochilova, H.F. (2020). Organization of ethnoparks in Tashkent. Servis i turizm: aktual'nyye problemy, 14(2), 124-130, asosida muallif tomonidan ishlab chiqilgan.*

Ma'lumki, etnoturizm ikkilamchi sohalarining rivojlanishiga ham imkon yaratadi. Hunarmandchilik, transport xizmatlari, ovqatlanish va savdo kabi tarmoqlar etnoturizm bilan bevosita bog‘liq ekanligi hamma ma'lum. Misol uchun, Farg‘ona vodiysi etnografiyasi, ayniqsa, milliy liboslar (atlas va adras to‘qish), milliy taomlar va an‘anaviy o‘yinlar (kurash, «qiz quvdi» va «g‘oz o‘yini») turizm uchun katta ahamiyatga ega [11,12]. Qoraqalpog‘istondagi Tuproqqal‘a yodgorligi ham etnografik turizmni rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega bo‘lib, bu yerda koraqalpoq, o‘zbek, turkman, qozoq kabi xalqlarning madaniyati o‘zaro chambarchas bog‘langanligini ko‘rish mumkin [3].

Quyidagi da etnoturizmning ikkilamchi sohalar bilan o‘zaro bog‘liqligi aks ettirilgan.

4-jadval

Etnoturizm va ikkilamchi sohalar o‘zaro bog‘liqligi*

Etnoturizm komponentlari	Vazifasi
Transport	Turistlarning harakatlanishini ta‘minlaydi
Ovqatlanish	Turistlarni oziq-ovqat bilan ta‘minlaydi hamda mahalliy milliy taomlarni taklif etadi.
Hunarmandchilik	Madaniy buyumlar, suvenirlar va hunarmandchilik mahsulotlarini taklif etadi.
Mehmonxona xizmati	Turistlarni joylashtirish va qulay dam olishni ta‘minlaydi.
Ekskursiya xizmati	Turistlarga mahalliy diqqatga sazovor joylarni namoyish etadi.

**Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.*

Ushbu jadval etnoturizmning asosiy (transport, ovqatlanish, hunarmandchilik) sohalarining turistlarga xizmat ko‘rsatishdagi vazifalarini tizimli ravishda aks ettiradi. Har bir komponent turistlar ehtiyojini qondirish, madaniy tajribani boyitish va mahalliy iqtisodni rivojlantirishga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'rganishlar asosida shuni xulosa qilish mumkinkim, etnografik turizm O'zbekistonda turizm samaradorligini oshirishning muhim omili bo'lib hisoblanadi. Etnoturizmning quyidagi afzalliklarini sanab o'tish mumkin: iqtisodiy samaradorlik, mavsumiylikning pasaytirilishi, kichik tadbirkorlik uchun qulaylik, madaniy merosni saqlash va mahalliy aholi bandligini ta'minlash. Etnoturizmning qiymat zanjiri resurslarni boshqarishdan tortib, ikkilamchi sohalarni rivojlantirishgacha bo'lgan keng doirani o'z ichiga oladi.

Quyidagi takliflar mamlakatda etnoturizmni samarali rivojlantirishga asos bo'la oladi:

1. Etnografik resurslarni inventarizatsiya qilish va sertifikatlashni amalga oshirish. Hozirgi kunda aniq bo'lgan etnografik obyektlar, an'analar va hunarmandchilik turlarini tizimli ro'yxatga olish va xalqaro standartlarga mos sertifikatlash tizimini joriy etish zarur.

2. Infratuzilmani rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish. Etnoturizm markazlariga olib boruvchi yo'llar, aloqa tizimlari va kommunal xizmatlarni yaxshilash, shuningdek, zamonaviy ma'lumot texnologiyalari bilan ta'minlangan mehmon uylarini qurishni amalga oshirish.

3. Kadrlar tayyorlash sifatini oshirish. Etnografik gidlar, hunarmandlar va xizmat ko'rsatish xodimlarini tayyorlash bo'yicha o'quv dasturlarini yaratish. Xodimlarda chet tillarini bilish va madaniy xususiyatlarni tushuntirish ko'nikmalarini shakllantirishni amalga oshirish.

4. Bu sohada marketing va brendingga alohida e'tibor qaratish. O'zbekistonni noyob etnografik destinatsiya sifatida xalqaro turizm bozorida targ'ib etishni ta'minlash zarur. Xorijiy jurnalistlar va blogerlar uchun press-turlar tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

5. Mamlakatlar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish. Xalqaro tashkilotlar, jumladan, Jahon turizm jurnalistlari va yozuvchilari federatsiyasi (FIJET) bilan hamkorlikni rivojlantirish zarur.

Yuqorida qayd etilgan strategiyaning amalga oshirilishi O'zbekistonning turizm salohiyatini oshirish, aholi bandligini ta'minlash va madaniy merosni saqlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. 2025-yil 26-dekabr <https://president.uz/uz/lists/view/8834>

2. Umrzaqova, M. (2025). Tourism in Uzbekistan. Innovatsion issledovaniya v sovremennom mire: teoriya i praktika, 4(40), 38–41.

3. Ахмедов И.А., Хакимов Д.З. Ўзбекистонда этнографик туризмни ривожлантириш истиқболлари // КиберЛенинка илмий электрон кутубхонаси. – 2023. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zbekistonda-etnografik-turizmni-rivozhlantirish-isti-bollari> (мурожаат санаси: 06.07.2026).

4. Resursnyy potentsial razvitiya turizma v Uzbekistane // Zenodo. – 2023. – 14 may. – URL: <https://zenodo.org/records/7934155> (мурожаат санаси: 06.07.2026).

5. Ochilova H.F. (2020). Perspektivy etnoparkov v Uzbekistane. Turizm i gostepriimstvo, 1, 67-73.

6. Ochilova H.F. (2020). Organization of ethnoparks in Tashkent. Servis i turizm: aktual'nyye problemy, 14(2), 124-130.

7. Omonov A. (2025). Ethnography of the Fergana Valley: A system of traditions, national ceremonies and folk games. *JASSS*, 15(5), 191-193.
8. [Нельзина О.Ю.](#) Проблемы, возникающие при реализации проектов этнографических музеев, парков этнографической реконструкции и этнических деревень на региональной периферии в Российской Федерации. Часть 1. [Культурологический журнал \(Электронное издание\)](#), 2017. №4.
9. Sunduyev Ch. B., Xishktuyeva, L. V. (2009). Etnaturizm kak odno iz napravleniy kulturno-poznavatel'nogo turizma. *Vestnik Buryatskogo gosudarstvennogo universiteta*, № 4, s. 53–56.
10. Фалилеева О.Ю., Кондрашова Е.В., Старкова И.И. Этнографические парки, деревни и усадьбы как стратегический ресурс развития регионального туризма // Вестник БГУ. Экономика и менеджмент. – 2017. – №4. – С. 95-101.
11. Aktamov O. (2024). Agritourism development in Uzbekistan: insights from science and literature. *GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT*, *2*(4).
<https://yashil-iqtisodiyot-taragqiyot.uz/journal/index.php/GED/article/view/1945>
12. Makhmadiyeva C. (2026). Improving Effective Development Methods of Tourist-Oriented Public Catering Services in the Regions of Uzbekistan. *CAJITMF*, 7(3).
13. Agzamova N.G. (2023). The main stages in the development of ethnographic tours in Uzbekistan. *Journal of Management and Economics*, 3(05), 17-23.
14. “Prospects for Promoting Uzbekistan's Tourism Potential Discussed in Madrid”. O'zbekiston Milliy axborot agentligi (UzA), 2025.07.28, uza.uz/en/posts/prospects-for-promoting-uzbekistans-tourism-potential-discussed-in-madrid_743886.